

שירת האזינו – לימוד כיצד להוכיח

פרשת האזינו עוסקת בשירה האחרונה של משה רבינו, המוכיח את עם ישראל סמוך לפטירתו. מאפיין ייחודי בשירה זו, היא אינה פותחת בשמו של המנהיג השר אותה, בניגוד לשירות האחרות, כדוגמת שירת הים, לאחר קריעת ים סוף, הפותחת במילים "אִזְּזוּ יְשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת" (שמות טו, א), וכן שירת דבורה הפותחת במילים "וַתִּשֹׁר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן אֲבִינָעַם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמֶּר" (שופטים ה, א).

ייחודה של שירת האזינו

רבי חיים פלטיאל נדרש לשאלה זו וביאר שבשירה זו יש דברי תוכחה קשים, ועל כן שירה זו לא נפתחה במילים 'שירת משה' או 'וישיר משה' וכיו"ב.

ואכן כבר בתחילת השירה, בפסוק השני הדגיש להם משה לישראל את נימת דבריו: "יַעֲרוֹף כַּמָּטָר לְקַחֵי תִזְלַל כֶּטֶל אִמְרָתִי כְּשִׁעִירִים עָלַי דָּשָׂא וְכַרְבִּיבִים עָלַי יַעֲשֶׂב" (לב, ב). משה רבינו מלמד אותנו, את האופן האמיתי, כיצד לומר תוכחה. יש להיזהר להוכיח באמרי נועם, ברכות ובעימות, מבלי לפגוע באיש. אם הדברים יפגעו באדם שאותו מוכיחים, הוא יתרחק עוד יותר, ולא ישיג המוכיח את מטרת התוכחה. לכן משה הוכיח את כל הציבור, בצורה כללית, ולא הצביע על הפרט. כך יכל לדבר בקול חוצב להבות אש.

משה פתח ואמר: "יערוף כמטר לקחי", לפעמים אני מדבר קשות, שוטף כנהר. ויש שהדיבור יהיה בבחינת "תיזל כטל אמרתי", כשנדרש לדבר בקלות ובענועם, כדוגמת הטל. הוא מסיים פסוק זה ואומר: "כשעירים עלי דשא" כשמוכיח את כל הציבור ביחד, שהוא כדשא העוטף את כל השדה בירק, ואז אפשר לדבר כמו "סופה וסערה". אולם "וכרביבים עלי עשב" כשאני מוכיח את הפרט והיחיד, יש לדבר אליו באמרי נועם.

הקושי שבקבלת ביקורת

מדוע לאדם קשה לקבל תוכחה או דברי ביקורת?

לשאלה זו כמה תשובות: א. **כבוד ותחרות**. הדבר החשוב ביותר לאדם הוא כבודו וחשיבותו בפני הסובבים אותו. **ביקורת מצביעה על חולשתו וכשלונו של המבוקר**. כל אישיותו מתקוממת כדי לדחות אפשרות שאכן נכשל, כפי שהדבר מתבטא בדברי הביקורת. **הפגיעה בכבודו של המבוקר הופך את המפגש בינו לבין המבוקר למפגש תחרותי**. אם המוכיח טוען שיש פגם בהתנהגות רעהו, הוא אומר שהמוכיח מושלם יותר מחברו. אחת התגובות היותר שכיחות של המבוקר כלפי המבוקר היא: "ואתה כן בסדר"? ויש שמוסיפים: "והרי אתה עשית כך וכך...". התגובה אינה תשובה עניינית לביקורת, אלא ביטוי לתחרות שביניהם, המצביע על חיסרון המצוי גם אצל המבוקר ולא רק אצל המבוקר.

על דברי חז"ל: **"אם יאמר טול קיסם מבין שיניך, אומרים לו טול קורה מבין עיניך..."** (ערכין טז ע"ב) כותב מהר"ל: **"...ומה שאמר בזה הלשון 'טול קיסם מבין שיניך', כלומר: עבירה יש בידך ואין אתה רואה אותה, כמו הקיסם בין השיניים שאין אדם רואה אותו. והוא משיב לו: 'טול קורה מבין עיניך', כלומר הרי יש עבירה בידך שהוא כמו הקורה, שהיא בין העיניים, קרובה לך, וראוי לראות אותה, אין אתה רואה הקורה, ואתה רואה הקיסם שבין שיני, שהוא נסתר..."**

שינוי הרגלים

סיבה נוספת לקושי שבתוכחה, הוא **שינוי הרגלים**. כשמבקרים את הזולת, הוא רואה את מימדי הפניה אליו מעל ומעבר לבקשה לשינוי פעולה נקודתית. **נראה לו שמבקשים ממנו לשנות משהו מאישיותו**, ולא רק תחום צר של התנהגות שהוזכר בביקורת. ותגובתו לרוב: **"זה אני וזה זה"** **כלומר, אל תנסה לשנות אותי ואת הרגלי**. אי הרצון לשנות הרגלים, הוא גם החוסם את הנכונות לקבל בקורת.

את אי הנוחות בשינוי ההרגלים, הדגים רבי יוסף אלבו בספרו "ספר העיקרים" (מאמר רביעי, לב). הוא טוען שבכיו של תינוק על לידתו, נובע משום שהוא חש שמשנים את הרגלו להיות ברחם אמו, והבכי מבטא את אי ההסכמה לשינוי הרגל זה. כמו כן, התנגדותו של אדם למות, נובעת משום שהוא התרגל לחיות, ולכן אינו רוצה לשנות את הרגלו ולמות, ברוב המקרים, גם אם הוא סבור שהחיים עבורו הם גיהנום.

ניתן לומר כי הקשיים הגדולים ביותר, העומדים בפני כל אדם בהתמודדותו עם הסתגלות לחברה הסובבת, הם **שינוי הרגלים**. הביקורת שוברת את אחד ממאויי האדם, המצפה "שיאהבו אותי כפי שאני", או "שיקבלו אותי כמו שאני".

עוינות חוסמת

סיבה שלישית, הקושי המרכזי בקבלת ביקורת נובע מאופן האמירה. לרוב היא **נאמרת מתוך כעס, עם מעט עוינות, משום שהיא אינה נובעת מאהבה למבוקר ומרצון להיטיב לו**, אלא כתגובה לדבר שהרגיז את המבקר.

"שידור" העוינות מתבטא גם מבחינה חיצונית – בקולו של המבקר, בקצב דיבורו ובהבעת פנים כעושה. את כל השידורים האלה שומע המבוקר, ורגשותיו נחסמים מלקבל את העיקר, את התוכן שמאחורי העוינות והכעס. לולא הכעס של המתלונן, והעוינות החוסמת, היה קל יותר לקבל את ההערות ואף לחפש דרך לשיפור.

משמבינים אנו את מניעי הביקורת והתוכחה, נשכיל להבין מתי, איך ובאילו נסיבות לפעול ולהוכיח את מכרינו על התנהגות קלוקלת.

גמר חתימה טובה

הכותב: הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר סדרת הספרים 'תורתך שאלתי' על התורה, רב המכר 'כי ישאלך' – על הגדה של פסח, 'מה שאלתך' – על מגילת אסתר.

לתגובות – office@shaalti.co.il

לפרטים אודות ההרצאה 'שבת חלום', בנייד – 052-9453811

לצפיה בסרטונים וקטעים מתוך ההרצאה 'שבת חלום', בקישור <https://youtu.be/jgaZizoeMJ0>

לרעיונות יפים על פרשת האזינו, שיסייעו להעשיר את שולחן השבת,

ניתן להיכנס לאתר תורתך שאלתי בקישור <https://did.li/uswaa>

לעיון והורדת גליון תורתך שאלתי לפרשת האזינו, בקישור

<https://shaalti.co.il/?p=10599>

לקבלת כלים לגיבוש משפחתי ולהעשרת שולחן שבת, בוואטסאפ בכל מוצא"ש, בקישור

<https://chat.whatsapp.com/FzKpbv5NCvK5aIFO9qJSBn>

ניתן לקבל את המאמרים במייל, לאחר שליחת המיילים 'שבת חלום', למייל office@shaalti.co.il